

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования и науки Республики Бурятия
«Администрация муниципального образования «Кижингинский район» Республики Бурятия»
Муниципальное бюджетное образование учреждение МБОУ «Оротская СОШ»

СОГЛАСОВАНО
Заместитель директора
Галданова О.Р.
от 30.08.2024

УТВЕРЖДАЮ
Директор МБОУ «Оротская СОШ»
Заятуев Ж.Б.
Приказ №12 от 30.08.2024

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

По родной литературе для 6 класса

2024г

Тайлбари бэшэг (Пояснительная записка)

Рабочая программа разработана в соответствии:

- Федеральный закон «Об образовании в Российской Федерации» от 29 декабря 2012 года N 273-ФЗ;
- Приказ МО и Н РФ №373 от 06.10.2009г. «Об утверждении и введении в действие Федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования» (в ред. Приказов Минобрнауки России от 26.11.2010 [№ 1241](#), от 22.09.2011 [№ 2357](#), от 18.12.2012 [№ 1060](#), от 29.12.2014 [№ 1643](#));
- Приказ МО и Н РФ №1897 от 17.12.2009г. «Об утверждении и введении в действие Федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования»;
- Приказа МО и Н РФ №1578 от 31.12.2015г. «Об утверждении и введении в действие Федерального государственного образовательного стандарта среднего общего образования»;
- Приказ Министерства образования и науки РФ от 1 февраля 2012 г. N 74 «О внесении изменений в федеральный базисный учебный план и примерные учебные планы для образовательных учреждений Российской Федерации, реализующих программы общего образования, утвержденные»;
- Приказ МО и РФ от 31.12.2015г. №1576, 1577 «О внесении изменений в Федеральный государственный образовательный стандарт начального общего образования, утвержденный приказом МО и Н РФ №373 от 06.10.2009г.»;
- Приказ МО и Н РФ №15 от 26.01.2017 г. с изменениями от 5.06.2017 №629 «Федеральный перечень учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования»;
- Образовательная программа начального общего образования, реализующая ФГОС МБОУ «Оротская СОШ»
- Уставом МБОУ «Оротская СОШ»

В соответствии с учебным планом МБОУ «Оротская СОШ» на изучение бурятской литературы в 6 классе отводится 68 часов.

Гадна Буряад Республикын Һуралсалай болон эрдэм ухаанай яаманай дурадхаһан 5-9 классуудай буряад литератураар жэшээтэ программа (2020 он, авторнууд: Ширапова Л.С., Бадмаева О.Б.) дээрэ үндэһэлэгдэжэ, 6 классай Буряад литература (авторнууд: Х.Г.Цыденова, Ж.Ц.Жамбуева, Ц.Б.Цыренова 2018 он) түшэглэн бэшэгдээ.

Шухала зорилгонууд:

уран һайханай литература хүнэй, хүн түрэлтэнэй ажамидалда тусхай һуури эзэлдэг, тэдэнэй хүгжэлтэдэ айхабтар ехэ удха шанартай гэжэ ойлгуулха;

уран һайханай литература шудалан үзэлхэ хадаа түрэл арадайнгаа ба бэшэшье арадуудай соел болбосорол, еһо заншал ойлгожо абалгын тусгаар арга гэжэ ойлгуулха; искусствын этико-эстетическэ компонент байгуулха гуманитарна ойлгосонуудые тайлбарилжа үгэхэ;

уран зохеол уншаха дуратай болгохо, гое һайхание наринаар ойлгодог мэдэрэл хүмүүжүүлхэ;

бодото байдал, ажабайдал ба искусство, оршон тойрониие зүбөөр сэгнэжэ, тэдэндэ үнэтэй сэнтэй гээр хандахые һургаха;

аман ба бэшэмэл хэлэлгэдэ хургаха, тэрэниие хүгжөөхэ;
хурагшад уран хайханай зохеол зүбөөр, хүсэд дүүрэнээр хадуужа абаха, шэнжэлжэ, сэгнэжэ хураха гол түлэб теоретико-литературна, эстетическэ ойлгосонуудтай болохо ёһотой.

Буряад литература 6 –хи класста үзэхэдөө, хурагшад хайшаашье тэгшэ, юрэнхылэгдэһэн шадабаринуудтай (универсальные учебные действия -УУД) болохо ёһотой: (Личностные, метапредметные и предметные результаты освоения) (Планируемые результаты изучения учебного предмета)

Хурагшын өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные УУД):

- өөрынгөө сэдхэлэй байдал түрэл хэлэн дээрээ хэлэхэ
- оршон тойронхи байгаалиин, тиихэдэ хажуудахи хүнүүдэйнгээ байдал ойлгохо, тэдэндэ өөрынгөө хандаса, хүнүүдые дэмжэһэнээ, тэдэндэ тухалһанаа түрэл хэлэн дээрэ харуулха
- хэлэээ баян, тодо, уран , сэбэр болгохоёо оролдохо;
- түрэл орондоо, байгаалидаа дуратай байһанаа, уг гарбалайнгаа утаһа мэдэһэнээ харуулжа шадаха;
- уншаха, харилсаха дуратай байха;
- бэшэхэ шадабаритай байха, шагнажа абаад бэшэхэ, зохёон бэшэхэ;
- сэдхэлэйнгээ байдал тухай, тиихэдэ үзэһэн юумэнүүд тухайгаа зохёон бэшэхэ;
- түрэл хэлэээ шудалха эрмэлзэлтэй байха;
- өөрынгөө хэһэн ажал сэгнэжэ шадаха.

Бэеэ гуримшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД)

- өөрөө хэшээлэй темэ хэлэхэ;
- багшатаяа сугтаа хуралсалай проблемнжэ асуудал яажа шийдхэхэ тухайгаа -хөөрэлдэн, тусхай түсэб табиха;
- хэһэн ажалай түсэбтэй, алгоритмын ёһотой тааруулха, зэргэсүүлхэ, ажалаа шалгаха, сэгнэхэ, зүб болгохо;
- өөрынгөө, хурагшадай ажал тусхай критеринүүдээр шалгаха, хэр зэргэ шадабаритай болообиб гэжэ элирүүлжэ хураха, критеринүүдые зохёохо.

Оршон тойрониие шудалха шадабари (познавательные УУД)

- тестээр дамжуулагданан мэдээсэлнүүдэй янза ойлгохо: юн тухай хэлэгдэнэб, гол удхань, идейн ямар бэ?
- олон ондоо янзын уншалга хэрэглэхэ;
- ондо ондоо түхэлтэй текстүүд сооһоо (текст, схемэ, хүсэнэг, зураг) сооһоо өөртөө мэдээсэл олохо;
- анализ, синтез хэхэ;
- шалгаан хойшолон хоёрой хоорондохи холбоо харуулха;
- бодомжолхо.

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

- Хэлэлгын зорилгоһоо дулдыдуулан өөрынгөө ханал бодол аман ба бэшэгэй хэлэн дээрэ харуулха
- хэлэхэ харилсаха зорилгоһоо үндэһэлэн, монолог, диалог хэрэглэжэ шадаха;
- өөрынгөө ханал бодол, ханамжа хэлэжэ, баталжа шадаха;
- хүнэй хэлэһые шагнаха, ойлгохо, тиин өөрынгыи ханал бодол хубилгахаяа бэлэн байха;
- ажаябуулга эмхидхэхэдээ, хөөрэлдэжэ, хоорондоо хэлсэжэ, нэгэ ханал бодолдо ерэхэ, асуудалнуудые табиха.

Буряад литератураар шадабари (предметные результаты)

Хурагшад иимэ юумэнуудые мэдэхэ ёһотой:

- Үзэһэн зохёолойнгоо автор тухай, номой нэрые;
- Үзэһэн зохёолойнгоо гол үйлэнуудые (сюжет, геройнууд, тэдэнэй хоорондохи харилсаан тухай);

- портрет,пейзаж, эпитет, метафора тухай, тэдэнэй онсо янзануудыг;
- программаар хараалагдаһан сээжэлдэхэ ёһотой зохёолой хэһэгүүдыг ,шүлэгүүдыг.
- Һурагшад иимэ юумэнүүдыг хэжэ шадаха ёһотой:
- уран зохёолшын зохёол соогоо бэшэһэн уран зураглалыг хөөрөжэ;
- үзэжэ байһан зохёолой гол шухала үйлэнүүдыг бусад олон юрын үйлэнүүдһээ илгажа;
- зохёол сохи үйлэнүүдэй болоһон шалтагааниие , сагыг, тэрэнэй хойшолонгыг элирүүлжэ;
- үзэжэ байһан зохёолой хэлэнэй уран аргуудыг, байгаалиин зураглалнуудыг текст сооһоо илгажа;
- зохёолой геройдо оорынь хэһэг,хэрэг, үйлэ, хэлэнэн һанал бодолынь баримталан, характеристикэ үгэжэ;
- уран зохёол болон хрестомати сорхи текст зүбоор, тодорхойгоор уншажа;
- сээжэлдэнэн зохёолоо тодоор, уранаар уншажа;
- багашаг эпическэ зохёол болоод ехэ зохёолой хэһэгүүдыг тобшоор,удхадань дүтэрхыгоор, түүбэрилэн найруулан бэшэжэ;
- зохёолой герой тухай хөөрөжэ;
- багахан эпическэ зохёолой удхаар түсэб табижа;
- өөрынгөө дураар уншаһан зохёол тухайгаа һанамжаяа, ойлгоһоноо өөрынхээрээ хөөрөжэ;
- уран зураашадай гоё һайхан зураг тухай ойлгоһоноо, һанамжаяа хэлэжэ;
- « Түрэлхи литература» болоод уншаһан ном соохи тайлбари үгэдэг оньһо хэрэглэжэ.

Байгуулга ба гол удха (Содержание учебного предмета)

Миф – фольклор – литература

Оршол (1 саг) Уран һайханай литературынын уг гарбал, бии бололго, гаралга. Литература тухай эрдэм мэдэсэ, эрдэм ухаан, эрдэм мэдэрэл гэхэ мэтыг уран наринаар, абьяастайгаар, илангаяа ойлгосо һайтагаар уншалгын үндэнэ һуури.

Мифүүд (2 саг) Миф тухай ойлгосо. Мифологи үнэн бодото байдал ойлгожо абаха аргуудай нэгэниинь. Мифүү ба онтохонууд, домогууд, урданай түүхэнүүд, аман хөөрөөнүүд. Буряад арадай мифүүд, тэдэнэй янзанууд, геройнуудынь, зохеон байгуулгынь онсо шэнжэ. Буряад арадай мифүүдэй грегүүдэй мифүүдһээ илгаа.

Класһаа гадуур уншалга (1 саг) Виктор Шагдарович Гунгаровай “Мифүүд ба домогууд.

Эпос (6 саг) Эпос тухай ойлгосо. Аман үгын ба бэшэмэл үгын эпическэ зохеолнууд. Эпос литературынын родуудай нэгэн. Гол эпическэ жанрнууд. Эпическэ зохеолой герой тухай ойлгосо. Эпическэ зохеол соохи үгын үүргэ.

Аламжа Мэргэн (6 час). Нэгэдэхи бүлэг. Аламжа Мэргэн хүбүүн Агуу Гоохон дүүхэй хоёрой түрэнэн гараһан тухай. Тэдэнэй бага һанандаа үншэрэлгэ. Хоёрдохи бүлэг. Хоёр Зутан абганар тухай. Тэдэниие Аламжа Мэргэн Агуу Гоохон хоёрой угталга. Дүрбэдэхи бүлэг. Аламжа Мэргэнэй Ягша Хара абгайтай тулалдажа, илалта туйлаад, зобоһон, тулиһан хүнүүдыг сүлөөлһэниинь. Аламжа Мэргэнэй арюун һайхан сэдхэл, шэн зориг, хүсэ шадал. Тэрэнэй нариихан шарга мориной дүүргэһэн үүргэнүүд. Ульгэр соохи фантастическа найруулгануудай удха шанар.

Бөө мүргэлэй зохеолнууд. (1 саг) Бөө мүргэлэй зохеолнууд тухай ойлгосо. “Хаан Шаргай хадын бии болоһон тухай”

Бэшэмэл зохоол (2 саг) Буряад литература тухай. Литературын түлэбүүд. Ниитэ монгол зохоол. “Шэдитэ хүүр”. С.Гунгаажалцан. “Сайн үгэтэ эрдэнийн сан субашид”. Э-Х.Галшиев. “Бэлиг-үүн толи”.

Роман – бэшэмэл эпическэ зохоол. Роман тухай ойлгосо. (1 саг)

Чимит Цыдендамбаевич Цыдендамбаев. “Банзарай хүбүүн Доржо” (3 саг). Ч. Цыдендамбаев. Банзарай хүбүүн Доржо. Туд роман дотор зураглагдаһан Буряадай түрүүшын эрдэмтэ Доржо Банзаровай бага наһан. Доржын түрэхэн нютагай онсо шэнжэ, түрэлхид, хүршэнэр, нүхэд. Үгытэй Тобшой хүгшэн, Арюухан, Затагархан гурбанай ажабайдал. Баян Мархансайтанай хомхой ханаан. Бүдүүлиг ааша һонор ухаатай Доржын һайхан сэдхэл, Ворхоног Үльгэршын хэлэхэн үгэнүүдээр Доржын һонирхолго, монгол бэшэгтэ һураһаниинь Хяагта ошожо, һуралсалаа үргэлжэлүүлһэниинь. Шэнэ нүхэдтэй болоһониинь. Доржын эрдэм шудалалгада ашатайгаар нүлөөлһэн ород багшанар, номууд, нүхэд. Романай тодо хэлэн, уран арганууд. Романай сюжет, зүрилдөөн (конфликт), байгуулга, геройнуудынь. Үнэн сэхээр, нэрэ түрээ хухурангүй ба үнэн сэхэ бэшээр ябалга – романай нравственна зүрисэлдөөн (коллизи).

Туужа тухай ойлгосо (6 саг) Туужа тухай. Барадий Мункуевич Мунгонов. “Хара һалхин”. Туд повесть соо Г. Н. Левскийн ударидалга доро һурагшадай нютаг ороноо шэнжэлхээ Баргажанай аймагаар аяншалһан тухай бэшэгдэхэниинь. Энэ зохоолой гол геройнуудай дүрэнүүд, тэрэнэй ушаралта ябадалнууд. Литературна теори: лирическэ отступлени (сухарилта) тухай ойлгосо. Дурдагдаһан повестьдо авторын лирическэ сухарилта оруулһанайнь удха шанар.

Хөөрөөн тухай ойлгосо (1 саг) Цырен-Доржо Дамдинжапов

«Юрын буряад эхэ» (3 саг) Энэ рассказ соо Цыренова Бүмбүү Базаровнагай намтарай зураглагдаһаниинь. Бүмбүү Базаровнагай хөөрөөн соо буряад арадай урданай ба мүнөөнэй байдалай харуулагдаһаниинь.

Басни – эпическэ жанр (1 саг) Басни тухай ойлгосо. Басни-шүлэглэмэл зохоол аад, эпическэ жанрта ородог юм.

Бато Базарович Базарон. “Эрдэмтэй эрбээхэй”. Басни соо үгтэхэн аллегоги, геройнуудынь, һургаал заабаринь.

Гунга Гомбоевич Чимитов. “Шарга тэргэ хоер”, “Эрэ тахья” (1 саг). Хэлэ хүгжөөлгэдэ баснийн үзүүлдэг удха шанар ба үүргэ

Басни зохоожо туршалга.

Лирикэ(2 саг).

Лирикэ, лирическэ уран зохоол тухай ойлгосо. Лирикэ хадаа литературын родуудай нэгэниинь. Лирическэ зохоолнуудай гол түлэб жанрнууд. Лирическэ зохоол соохи уран үгын удха шанар ба үүргэ. Лирическэ шүлэг. Поэзи ба и прозо хоер уран үгэ (хэлэ) эмхидхэхэ ондо ондоо маягууд (типүүд). Лирикэ ба поэзи. Шүлэг ба ритм. Ритм ба шүлэгэй хэмжүүр. Буряад шүлэгэй байгуулга. Ород шүлэгэй байгуулгын илгаа. Лирическэ герой тухай ойлгосо (1 саг)

Ардан Лопсонович Ангархаев. «Баһал сэдхэлдэм – бага наһамни» (1 саг) Шүлэг дотор зураглагдаһан лирическэ геройн урмашал харуулалга. Метафора тухай ойлгосо үргэдхэлгэ. (Ангархаев А. Агуухэ шэди. Улаан-Удэ: Буряад үнэн, 2001.)

Галина Хандуевна Назаржапова. «Зунай удэшэ», «Нара хүлээнэб» (1 саг)

Лирикэ дотор пейзаж (байгаали) зураглалга.

Баллада — лиро-эпическэ жанр (3 саг) Баллада тухай ойлгосо. Лирическэ ба эпическэ талануудынъ. Сюжет. Цырен- Базар Бадмаевич Бадмаев. «Хүбүүхэн тухай баллада». Тус балладын сюжет.

Цырендулма Цыреновна Дондогой. «Гэр тухай баллада». Баллада зохеолгын онсо илгаа.

Творческо мастерской Ямар зохеолнуудые лиро-эпическэ зохёолнууд гэнэб? Лирическэ ба эпическэ поэмэнууд (2 саг)

Поэмэнүүдэй лирическэ шулэгһөө ба балладаһаа илгаа. Дулгар Ринчиновна Доржиева. «Нүүдэл түүдэгүүд (сэдьхэлэй поэмэ)». Зохёол соохи зуүүн зүгэй арадуудай зохёолнуудай шанар, шэнжэ, маяг.

Даши Цыретарович Дамбаев. «Дуульш, минии атом!». Авторай образ. (Дамбаев Д. Алтан зула. - Улаан-Үдэ : Буряад үнэн, 1998.)

Драматическа зохёол. Ц.Г.Шагжин «Будамшуу»

Тематическа түсэб (Тематический план)

№ дуг	Хэшээлэй сэдэб	Үнг саг	Тэрэнэй тоодо		
			Хэшээл нүүд	Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ	Эрдэм мэдэсэ шалгалга
1	Оршол . Уран зохеол-угын искусство	1	1ч		
	Арадай аман зохеол		1ч	1	
2	Онһон ба хошоо үгэнүүд.Гаабаринууд	2			1
3	Буряад арадай аман зохеолой ёһо гуримай поэзии.	2	1		1
4	Домог-үльгэр тухай ойлгосо.Дэлхэйн бии болоһон тухай. Үльгэр тухай ойлгосо.Аламжа мэргэн.	5	2	1	
	Ниитэ монголой уран зохеол				
5	Оюун түлхюур.хургаалай зохеолнууд тухай	2	1		
	Саажа Бандида Гунгаажалцан				
6	Сайн үгэтэ эрдэнийн сан субашад	4	2	1	
	Ринчин Номтоев				
7	«Аршаанай дунгал»	4	1	1	

8	Шэдигтэ хүүр	4	1ч	1	
9	ХХ зуун жэлэй буряад уран зохеол	2	1ч		
10	Эхэ орон.В.К. Петонов. Минии Росси Б.Д Абидуев Сонхоор малайхан нара	2	1ч		
11	Д.З Жалсараев Эхэ тухай дуун. Үргэлжэлһэн зохеол тухай	2	1		
12	Ц-Д. Ж-Б. Дамдинжапов. Юрын буряад эхэ. Хэрэглэгдэһэн литература	2	1		
13	С.С.Цыренжоржиев. Шобоодой	2	1		
14	Л.Д. Тапхаев. Фермын үхибүүд	2	1		
15	Ц.Р.Галанов. Хүгжэм	3	1		
16	Ч.Ц.Цыдендамбаев. Шэнэ байшан	5	2		
	Хани нүхэсэл				
17	Ч.Цыдендамбаев. Талын аадар	4	2		
18	Ж.Б. Балданжапон. Алханын нюусанууд	6	2	1	
19	Түрэл нюотагай байгаали Ц.Н.Номтоев. Эдэбхи	5	2		1
20	Г.Х.Базаржапова- Дашеева. Зунай үдэшэ.нара хүлээнэб	2	1		
21	Б.Б.Базарон. Эрдэмтэй эрбээхэй Э.С.Манзаров. Золдо хатархан зонгооһон	2	1		
22	Баллада тухай ойлгосо. Ц.Ц.Дондогой. Гэр тухай баллада	2	1		
23	М.Ж.Батоин. Хүхэ зүһэнэй үнэгэн	3	1		